

Stanisław Wiśniewski

Regionalna sesja naukowa w Bełżycach

Rocznik Lubelski 10, 340-342

1967

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Lublin w okresie kapitalizmu (1864—1939), dr Zygmunt Mańkowski; *Lublin w latach wojny i okupacji (1939—1944)*, mgr Ireneusz Caban; *Lublin w okresie PKWN*, dr Piotr Karpiuk; *Lublin w latach władzy ludowej*.

Wypada od razu nadmienić, iż sprezentowane prace zostaną opublikowane w zbiorze pt. *Lublin 1317—1967*.

W sumie wykłady zmierzały do zarysowania syntetycznego obrazu dziejów miasta. Za szczególnie udane należy uznać zarówno samą inicjatywę organizatorów sesji, jak również te próby, które Lublin chciałoby zobaczyć poprzez pryzmat ogólniejszych przemian i w kontekście ogólnopolskich wydarzeń. Dzięki temu obraz dziejów miasta na prawidłowości zarysowania jego problemów zyskał możliwość wyjścia z wąskich opłotków regionalizmu. Niemniej dokonana na sesji rekapitulacja zdaje się dowodzić, iż dalecy jeszcze jesteśmy od uzyskania gruntownego obrazu dziejów Lublina. Wolno jednak przypuszczać, iż ta rekapitulacja, chociaż uczyniona w formie popularnej, pozwoli dostrzec owe braki i zachęcić do dalszych studiów, które zdają się być nieodzowne. Oczywiście są to wrażenia uczestnika sesji — wspomniana bowiem publikacja może sformułowane tutaj postulaty w wysokim stopniu realizować; trudno bowiem byłoby oczekiwać, aby w krótkich referatach, przedstawionych raczej w formie popularnej, można było dać odpowiedź na wszystkie nasuwające się pytania.

Zarysowana podczas sesji synteza pokazała, iż dzieje Lublina w szczególny sposób są związane z dziejami kraju i to niemal od najdawniejszych czasów. Już w drugiej połowie XII wieku Lublin spełnia ważne funkcje w administracji państwowej i kościelnej, co nie pozostaje bez wpływu na życie tworzące się ośrodka miejskiego. Jednak z chwilą jego pełnego rozwoju, poczynając od XV wieku, te role zamieniają się. O ogólnopolskim znaczeniu Lublina decyduje nie jego rola administracyjna, ale przede wszystkim gospodarcza. Lublin staje się ważnym emporium w handlu między wschodem a zachodem, a to w konsekwencji powoduje, iż odgrywa on ważną rolę w dziejach państwa, nie tylko gospodarczą, ale również polityczną i w jakimś stopniu społeczną. Ten charakter, ze zmiennym powodzeniem, będzie miasto posiadało aż do końca XVIII wieku. Dopiero XIX-wieczne układy polityczno-geograficzne i społeczno-gospodarcze zredukują rolę Lublina do funkcji ośrodka prowincjonalnego i to raczej miernego rzędu. Po roku 1918 Lublin staje się ważnym centrum administracyjnym, aby w ostatnich latach coraz wyraźniej nabierać charakteru ważnego centrum gospodarczego i naukowego, z wszystkimi miastotwórczymi konsekwencjami tego zjawiska.

Józef Szymański

REGIONALNA SESJA NAUKOWA W BEŁŻYCACH

Jakkolwiek rok 1967 na Lubelszczyźnie przebiegał głównie pod znakiem obchodów 650-lecia nadania praw miejskich stolicy województwa, to jednak znalazł się pewien margines na uświetnienie wydarzeń związanych z dziejami mniejszych ośrodków miejskich tego regionu. Świadczy o tym chociażby zorganizowanie sesji naukowej poświęconej przeszłości Bełżyc, miasta, które równo sto lat później od Lublina otrzymało prawo magdeburskie. Z okazji tej rocznicy społeczeństwo Beł-

życ i ziemi bełżyckiej w dniach 16—18 VI 1967 r. nader uroczyście i z szerokim rozmachem obchodziło Dni Kultury Bełżyc. Wśród różnorodnych form obchodu zwracały uwagę imprezy nawiązujące do bogatej w wydarzenia przeszłości tego terytorium. Najpoważniejszą z nich stała się sesja naukowa, zorganizowana przez lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, która inaugurowała wspomniane Dni Bełżyc.

Problematyka sesji, której obrady toczyły się pod przewodnictwem sekretarza Komitetu Powiatowego PZPR Władysława Kusiaka, dotyczyła 550-letnich dziejów miasta i regionu. Chronologicznie zostały one omówione w sześciu referatach przygotowanych głównie przez pracowników naukowych Uniwersytetu im. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Pierwszy z wygłoszonych referatów *Rozwój polityczno-społeczny regionu bełżyckiego w dawnej Rzeczypospolitej*, opracowany przez mgra Jerzego Redera, obejmował swym zasięgiem najstarszy i zarazem niezwykle ważny okres historii miasta i okolic. Wskazując na czynniki rozwojowe Bełżyc, referent omówił dokument lokacyjny oraz inne przywileje dla miasta, które w coraz to większym stopniu podnosiły jego rangę. Nader interesujący referat doc. dra Stanisława Tworka przedstawił rolę Bełżyc jako ważnego ośrodka polskiej reformacji, zwłaszcza arianizmu i kalwinizmu. Miasto, będące w owych czasach własnością możnego protektora i aktywnego działacza reformacji, było również siedzibą szkół różnowierczych, a tamtejsze gimnazjum kalwińskie uważa się powszechnie za najwyższe osiągnięcie szkolnictwa kalwińskiego w Małopolsce. Doc. Tworek wiele uwagi poświęcił na omówienie ciekawego zjawiska, jakim była założona przez S. Pszonkę i P. Kaszowskiego za panowania Zygmunta Augusta w jednej z okolicznych wsi Babin tzw. rzeczpospolita babińska, będąca swego rodzaju parodią państwa. Okres omawiany w referacie, to lata najbujniejszego rozwoju życia gospodarczego, a zwłaszcza umysłowego i kulturalnego Bełżyc. Jak wynika z następnego wystąpienia dra Władysława Ćwika *Region bełżycki w XIX w.*, skończyły się one wraz z utratą bytu niepodległego Rzeczypospolitej. W świetle ciekawych rozważań autora widać wyraźny regres w rozwoju miasta, które w 1869 r. podobnie jak i szereg innych prężnych dawniej ośrodków miejskich, zdegradowane zostało do rangi osady. Główne zagadnienia poruszane przez dra Ćwika to: zmiany urbanistyczne miasta w XIX w., struktura i działalność władz miejskich oraz stosunek właścicieli do miasta. Okresem międzywojennym zajął się dr Jan Ziemiński, który skupił się zasadniczo nad kwestią zmian w organizacji i funkcjonowaniu władz administracyjnych na tych terenach.

Z dużym zainteresowaniem zebrani wysłuchali referatu dra Zygmunta Mańkowskiego *Ruch oporu i kształtowanie się władzy ludowej w pow. bełżyckim*, w którym obiektywnie ukazano represyjną i grabieżczą politykę okupanta w stosunku do ludności, a także podkreślono wkład społeczeństwa bełżyckiego do walki z agresorem, poprzez m. in. przypomnienie ważniejszych akcji bojowych GL, AL, BCh i AK. W zakończeniu swego wystąpienia referent zwrócił się z apelem do zebranych o pomoc i współpracę w badaniach nad skomplikowanymi i złożonymi problemami okresu okupacji. Należy żywić nadzieję, iż apel ten nie pozostanie bez echa. Ostatni referat, opracowany przez inż. Stanisława Chaciołka, sekretarza Komitetu Powiatowego PZPR w Bełżycach, dotyczył czasów nam współczesnych. Referent dokonał wnikliwej analizy sytuacji pow. bełżyckiego, przedstawił trudny okres narodzin władzy ludowej na tym terenie, wskazał na dotychczasowe osiągnięcia i szerokie perspektywy rozwojowe w przyszłości, oraz na pewne niedociągnięcia i trudności z jakimi borykają się władze w swojej codziennej pracy.

Uzupełnieniem zasadniczej części sesji stała się dyskusja. Mgr Stanisława Paulowa (Wojewódzkie Archiwum Państw. w Lublinie) zabrała głos na temat zasobów archiwalnych dotyczących Bełżyc i regionu, przechowywanych w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Lublinie. Zarówno pod względem ich bogactwa i różnorodności miejscowość ta należy do uprzywilejowanych. Mgr Anna Wielgus-Pawłowska (Woj. Arch. Państw. w Lublinie) posługując się środkami wizualnymi (oryginalne plany), plastycznie ukazała rozwój i procesy urbanizacyjne Bełżyc w XIX w. Wystąpienia miejscowych działaczy-społeczników (dr Stanisław Wójtowicz, dyr. Kazimierz Mazurek i in.) obracały się wokół spraw najnowszej historii miasta i powiatu, przeniknięte były tym symptomatycznym dla regionalistów uczuciem przywiązania i dumy ze swego miasta.

Podsumowania sesji dokonał Wł. Kusiak, który uznał ją za doniosłe wydarzenie w życiu Bełżyc i regionu. W ciepłych i serdecznych słowach podziękował naukowcom lubelskim, którzy podjęli się trudu wyświetlenia słabo opracowanej na ogół historii tego terenu. Podniósł zwłaszcza wkład doc. dra Stanisława Tworke, który z ramienia zarządu lubelskiego Oddziału PTH, podobnie jak w przypadku sesji lubartowskiej¹, czuwał nad merytorycznym i naukowym zabezpieczeniem przebiegu sesji.

Należy dodać, że zarówno referaty jak i głosy w dyskusji, poszerzone o nowe materiały (sygnalizowane w dyskusji i w kularach), w najbliższej przyszłości zostaną ogłoszone drukiem. Będzie to z pewnością częściowe zaspokojenie społecznego zapotrzebowania na wiarygodne i rzetelne informacje o losach pokoleń zamieszkujących te ziemie w dalekiej i bliskiej przeszłości. O tym, że zapotrzebowanie to istnieje, świadczy m. in. przepelniona obszerna sala w Powiatowym Domu Kultury, gdzie toczyły się obrady sesji, udział w niej władz partyjnych i administracyjnych miasta i powiatu, a także samo skupienie i zaduma jaką widziało się na twarzach publiczności przysłuchującej się referatom i dyskusji. Świadczy o tym wreszcie zainteresowanie otwartą pierwszego dnia obchodów wystawą starodruków i innych materiałów archiwalnych dotyczących przeszłości Bełżyc i ziemi bełżyckiej.

Jak wspomniano wyżej sesja naukowa i wystawa nie były jedynymi akcentami historycznymi Dni Bełżyc. Dodać tu wypada takie imprezy jak: odczytanie aktu lokacyjnego o nadaniu praw miejskich, czy też barwne, urzekające swoją prostotą i wdziękiem widowisko plenerowe pod nazwą „Legenda o wieży ariańskiej”, w wykonaniu amatorskiego zespołu w Wojciechowie, starej i bogatej w tradycje wsi podbełżyckiej.

Stanisław Wiśniewski

¹ Por. S. Wiśniewski *Sesja naukowa poświęcona dziejom Lubartowa i regionu lubartowskiego*, „Rocznik Lubelski”, t. VII, 1964, s. 257—260.

KONFERENCJA NAUKOWA PPR W LUBLINIE

W dniach 5 i 6 maja 1967 roku odbyła się w Lublinie konferencja naukowa poświęcona dziejom Polskiej Partii Robotniczej na Lubelszczyźnie w latach 1942—1948. Konferencja zorganizowana została przez Wydział Propagandy KW PZPR